

**SMURTO IR PATYČIŲ PREVENCIJOS IR INTERVENCIJOS VYKDYMO
VILNIAUS MOKSLEIVIŲ SVEIKATOS CENTRO
TVARKOS APRAŠAS**

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos vykdymo Vilniaus moksleivių sveikatos centre (toliau – Centras) tvarkos aprašas (toliau – Tvarkos aprašas) parengtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos įstatyminiu reglamentu: Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 1, 2, 19, 23, 43, 46, 47, 49, 56, 58, 59 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 23¹, 23² straipsniais įstatymas (2016 m. spalio 18 d. Nr. XII-2685), Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas 2011 m. gegužės 26 d. Nr. XI-1425 (2017-01-01 suvestinė redakcija); Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas 2017 m. vasario 14 d. Nr. XIII-204; Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. kovo 22 d. įsakymas Nr. V-190 „Dėl smurto prevencijos įgyvendinimo Centre rekomendacijų patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. rugpjūčio 3 d. įsakymas Nr. V-635 „Dėl rekomendacijų mokykloms dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmų, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje“.
2. Tvarkos aprašo paskirtis – apibrėžti smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos vykdymo Centre tvarką, kuri:
 - 2.1. įtvirtina, kad visi Centro darbuotojai reaguoja į smurtą ir patyčias nepriklausomai nuo smurto ir patyčių formos, turinio, lyties, amžiaus, socialinio statuso, religinės ar tautinės priklausomybės ar kitų asmens ypatybių;
 - 2.2. nustato pranešimų apie smurtą ir patyčias procedūrą (kokia forma, kam ir per kiek laiko apie smurtą ir patyčias praneša Centro bendruomenės nariai);
 - 2.3. apibrėžia Centro darbuotojų veiksmų seką ir jų tarpusavio bendradarbiavimą, įtarus ar pastebėjus smurtą ar patyčias tarp moksleivių;
 - 2.4. nustato, kokių priemonių imasi Centro vadovas, gavęs pranešimą, kad Centro darbuotojas patiria smurtą ar patyčias ar pats smurtauja ar tyčiojasi;
 - 2.5. apibrėžia smurto ir patyčių atvejų Centre registravimo tvarką (patyčių dinamikos analizei ir atitinkamų prevencijos ir intervencijos priemonių planavimui);
 - 2.6. numato švietimo pagalbos ar kitos reikalingos pagalbos (pvz., policijos, medicininės pagalbos) priemones smurtą ar patyčias patyrusiems ar smurtavusiems dalyviams, stebėtojams (moksleiviams), tėvams.
3. Tvarkos apraše remiamasi šiais principais:
 - 3.1. į smurtą ir patyčias būtina reaguoti nepriklausomai nuo jų turinio ir formos;
 - 3.2. kiekvienas Centro administracijos atstovas, pedagogas ar kitas darbuotojas, pastebėjęs ar sužinojęs apie smurtą ir patyčias, privalo reaguoti nedelsiant;
 - 3.3. veiksmų turi būti imamasi visais atvejais, nepriklausomai nuo pranešančiųjų apie smurtą ir patyčias amžiaus ir pareigų bei nepriklausomai nuo besityčiojančiųjų ar patiriančių smurtą ir patyčias amžiaus ir pareigų;
 - 3.4. visi Centro bendruomenės nariai (moksleiviai, jų tėvai, mokytojai ir kiti Centre dirbantys asmenys) su smurto ir patyčių Centre prevencijos, intervencijos vykdymo tvarka turi būti supažindinti pasirašytinai.

4. Centras, vykdydamas veiklas, orientuotas į smurto ir patyčių prevenciją, bendradarbiauja su moksleivių tėvais, vietos bendruomene, savivaldybėse esančiomis įstaigomis ar organizacijomis, kitais suinteresuotais asmenimis.
5. Centre draudžiama bet kokia smurto ir patyčių forma, nukreipta:
 - 5.1. moksleivių prieš moksleivius;
 - 5.2. Centro darbuotojų prieš moksleivius;
 - 5.3. moksleivių prieš Centro darbuotojus;
 - 5.4. Centro darbuotojų prieš kitus šios įstaigos darbuotojus;
 - 5.5. moksleivių tėvų (globėjų, rūpintojų) prieš moksleivius, Centro darbuotojus.
6. Apraše vartojamos sąvokos:
 - 6.1. **Patyčios** – psichologinę ar fizinę jėgos persvarą turinčio asmens ar asmenų grupės kitam asmeniui daromi tyčiniai pasikartojantys veiksmai, socialinė izoliacija arba tyčinė atskirtis, siekiant pažeminti jo reputaciją ar orumą, jį įžeisti, įskaudinti ar kitaip sukelti jam psichologinę ar fizinę žalą;
 - 6.2. **Patyčios kibernetinėje erdvėje** – patyčios iš kito asmens naudojantis informacinėmis technologijoms ir (ar) informacinės visuomenės informavimo priemonėmis, siekiant įbauginti tą asmenį, pakenkti jo reputacijai ar kitokiu būdu jį pažeminti, neatsižvelgiant į tai, ar patyčių informacija siunčiama asmeniškai, ar paskleidžiama neapibrėžtam gavėjų skaičiui;
 - 6.3. **Smurtas** – veikimu ar neveikimu asmeniui daromas tyčinis fizinis, psichinis, seksualinis, ekonominis ar kitas poveikis, dėl kurio asmuo patiria fizinę, materialinę ar neturtinę žalą.
 - 6.4. **Neturtinė žala** yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais.
 - 6.5. **Smurtą artimoje aplinkoje patyręs asmuo** – asmuo, prieš kurį panaudotas smurtas artimoje aplinkoje, arba dėl smurto artimoje aplinkoje mirusio asmens šeimos narys, kuris patyrė žalą dėl to asmens mirties, arba taip pat vaikas, tapęs smurto artimoje aplinkoje liudininku ar gyvenantis aplinkoje, kurioje buvo smurtauta.
 - 6.6. **Smurtas prieš vaiką** – veikimu ar neveikimu vaikui daromas tiesioginis ar netiesioginis tyčinis fizinis, psichologinis, seksualinis poveikis, garbės ir orumo nepaisymas ar nepriežiūra, dėl kurių vaikas patiria žalą ar pavojų gyvybei, sveikatai, raidai.
 - 6.7. Smurto prieš vaiką, moksleivį formos:
 - 6.7.1. **fizinis smurtas** – tiesioginiai ar netiesioginiai tyčiniai fiziniai veiksmai prieš vaiką, taip pat fizinės bausmės, sukeltantys vaikui skausmą, darantys žalą arba keliantys pavojų jo gyvybei, sveikatai, raidai ar žalą garbei ir orumui;
 - 6.7.2. **psichologinis smurtas** – nuolatinis vaiko teisės į individualumą pažeidinėjimas, vaiko žeminimas, patyčios, gąsdinimas, būtinos vaiko raidai veiklos trikdymas, asocialaus elgesio skatinimas ar kitokia nefizinio kontakto elgsena, darantys žalą arba keliantys pavojų vaiko gyvybei, sveikatai, raidai ar žalą garbei ir orumui;
 - 6.7.3. **seksualinis smurtas** – seksualiniai veiksmai su vaiku, kai naudojama prievarta, jėga ar grasinama arba piktnaudžiaujama pasitikėjimu, valdžia ar įtaka vaikui arba piktnaudžiaujama itin pažeidžiama vaiko padėtimi, ypač dėl priklausomumo; vaikų išnaudojimas prostitucijos tikslams, vaikų pornografija, verbavimas, vertimas ar įtraukimas dalyvauti pornografinio pobūdžio renginyje, pornografijos rodymas arba kitos vaikų seksualinio išnaudojimo formos, vaikų tvirkinimas;
 - 6.7.4. **nepriežiūra** – vaiko atstovo pagal įstatymą ir (ar) už vaiko priežiūrą atsakingo asmens nuolatinis vaikui būtinų fizinių, emocinių ir socialinių poreikių netenkinimas ar aplaidus tenkinimas, darantys žalą ar keliantys pavojų vaiko gyvybei, fizinei, protinei, emocinei ir socialinei sveikatai ir raidai.
 - 6.8. Prevencija suprantama kaip priemonės ir būdai, kuriais siekiama užkirsti kelią socialinės rizikos veiksniams atsirasti arba jų įtakai sumažinti, stiprinti apsauginius veiksnius. Prevencija yra nuolatinis, cikliškas (ne baigtinis) procesas, apimantis esamų arba

potencialiai galimų problemų identifikavimą, tinkamų priemonių joms spręsti parinkimą ir vykdymą, poveikio į(si)vertinimą ir tolesnių veiksmų planavimą.

- 6.9. Prevencijos priemonės, nukreiptos į visus Centro moksleivius, padeda išvengti problemų (pvz., patyčių ar kitokio smurto) atsiradimo ir mažinti egzistuojančių problemų mastą. Tiems moksleiviams, kuriems visai Centro bendruomenei taikomos prevencijos priemonės yra nepaveikios ir jų nepakanka, taikomos papildomos prevencijos priemonės ar (ir) programos, teikiama švietimo pagalba.
- 6.10. Intervencija suprantama kaip Centro vadovo, pavaduotojų, mokytojų ir kitų Centro darbuotojų (toliau – Centro darbuotojai) koordinuoti veiksmai, nukreipti į smurto ir patyčių stabdymą, taip pat – švietimo pagalbos priemonių visuma.
- 6.11. Smurto ir patyčių dalyviai:
 - 6.11.1. smurtą ar patyčias patiriantis bendruomenės narys – vaikas / moksleivis, Centro darbuotojas, prieš kurį smurtaujama arba iš kurio tyčiojama;
 - 6.11.2. besityčiojantysis / skriaudėjas – vaikas ar suaugęs, inicijuojantis smurtą ar patyčias ir / ar prisidedantis prie jų;
 - 6.11.3. smurto ar patyčių stebėtojas – bet kuris bendruomenės narys, matantis ar žinantis apie smurtą ar patyčias ir nesiimantis veiksmų patyčioms stabdyti.

II. SMURTO IR PATYČIŲ STEBĖSENA, PREVENCIJA CENTRE

7. Smurto ir patyčių prevencija, stebėseną ir intervenciją yra svarbi Centro veiklos dalis, kurios planavimu, organizavimu ir stebėseną rūpinasi Centro vadovas, Vaiko gerovės komisijos nariai, mokytojai, o jos vykdyje dalyvauja visi Centro darbuotojai.
8. Centro vadovas yra atsakingas už Centro Tvarkos aprašo parengimą ir vykdymą, už stebėsenos rezultatais paremtą kasmetinio Centro smurto ir patyčių prevencijos priemonių plano parengimą, jo pristatymą Centro darbuotojams ir vykdymą.
9. Smurto ir patyčių prevencijos, intervencijos vykdymo tvarkos įgyvendinimą koordinuoja ne mažiau nei trys atsakingi asmenys, sudarantys smurto ir patyčių prevencijos, intervencijos vykdymo grupę (toliau – Vykdytojų grupė). Centro vadovas Vykdytojų grupės nariais paskiria tris ar daugiau Vaiko gerovės komisijos narius, kurie kasmet:
 - 9.1. inicijuoja ir koordinuoja anoniminės moksleivių apklausos vykdymą ir apibendrina jos rezultatus;
 - 9.2. surenka apibendrintus duomenis iš grupių mokytojų dėl Centro registruotų pranešimų apie smurtą ir patyčias, atlieka jų analizę;
 - 9.3. remiantis apklausos ir pranešimų analizės duomenimis, rengia smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos priemonių planą;
 - 9.4. aptaria turimą informaciją, svarsto prevencijos ir intervencijos priemonių taikymo plano turinį Vaiko gerovės komisijos posėdyje;
 - 9.5. teikia siūlymus Centro vadovui dėl smurto ir patyčių prevencijos, intervencijos priemonių įgyvendinimo Centre, Centro darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo prevencijos ar intervencijos srityje;
 - 9.6. teikia siūlymus Centro vadovui dėl šio Tvarkos aprašo tobulinimo.
10. Mokytojai kasmet išanalizuoja ir apibendrina turimus pranešimus apie smurtą ir patyčias tarp auklėtinių, informuoja Vykdytojų grupę apie prevencijos, intervencijos taikomų priemonių rezultatus grupėje, teikia Vykdytojų grupei kitą svarbią informaciją, susijusią su smurtu ir patyčiomis.

III. SMURTO IR PATYČIŲ INTERVENCIJA CENTRE

11. Visais smurto ir patyčių atvejais Centre kiekvienas Centro darbuotojas nedelsdamas įsikiša pastebėjęs smurtą ir patyčias, nutraukia bet kokius smurto ar patyčių veiksmus, jeigu yra būtinybė, smurtą patyrusiam asmeniui suteikia pirmąją medicininę pagalbą, pasirūpina iškviesti bendrąsias pagalbos centro tarnybas (greitąją pagalbą, policiją ar kt.) / Centre galinčius pagalbą suteikti darbuotojus ir / ar reaguoja atitinkamai situacijai:
 - 11.1. kai smurtas ir patyčios pastebimos tarp moksleivių:
 - 11.1.1. primena moksleiviui, kuris tyčiojasi, Centro nuostatas ir elgesio taisykles;
 - 11.1.2. informuoja grupės mokytoją ir / ar Centro direktoriaus pavaduotoją ugdymui apie smurtą ir patyčias, pateikia pranešimą apie smurtą ir patyčias (priedas Nr. 1).
 - 11.2. kai pastebimos kibernetinės patyčios prieš moksleivį ar gavus apie jas pranešimą:
 - 11.2.1. išsaugo vykstančių kibernetinių patyčių įrodymą;
 - 11.2. informuoja grupės mokytoją ir / ar Centro direktoriaus pavaduotoją ugdymui apie smurtą ir patyčias, pateikia pranešimą apie smurtą ir patyčias (priedas Nr. 1);
 - 11.3. kai smurto ir patyčių situacijoje vienas iš dalyvių yra suaugęs bendruomenės narys, tiesiogiai informuoja Vykdyto grupės narį, pateikia pranešimą apie smurtą ir patyčias (priedas Nr. 1).
12. Visais smurto ir patyčių atvejais kiekvienas moksleivis, kuris patiria smurtą arba patyčias, arba yra stebėtojas, arba matęs ir žinantis apie smurtą ir patyčias, nedelsiant informuoja grupės mokytoją ir / ar Centro direktoriaus pavaduotoją ugdymui apie patirtas ar matytas patyčias (individualiame pokalbyje, viešoje ar kibernetinėje erdvėje).
13. Visais smurto ir patyčių atvejais patiriančio moksleivio tėvai (globėjai, rūpintojai) arba tėvai (globėjai, rūpintojai), žinantys apie Centre vykstančias patyčias, nedelsiant informuoja grupės mokytoją ir / ar Centro direktoriaus pavaduotoją ugdymui apie moksleivio patiriamas patyčias (individualiame pokalbyje arba kibernetinėje erdvėje).
14. Grupės mokytojas, gavęs informaciją apie smurtą ir patyčias, nedelsiant:
 - 14.1. išsiaiškina ir įvertina situaciją;
 - 14.2. užpildytą pranešimą apie smurtą ir patyčias (priedas Nr. 1) tą pačią dieną perduoda Centro direktoriaus pavaduotojui ugdymui, atvejį registruoja grupės smurto ir patyčių registracijos žurnale (priedas Nr. 2);
 - 14.3. organizuoja ir teikia individualią pagalbą smurto ir patyčių dalyviams, savo veiksmus suderina su Vykdyto grupės nariais, informuoja nepilnamečių moksleivių tėvus (globėjus, rūpintojus) (elektroniniu paštu / telefonu arba pagal poreikį pakviečia moksleivių tėvus dalyvauti individualiame pokalbyje);
 - 14.4. vykdo tolesnę smurto ar patyčių situacijos stebėseną.
15. Centro direktoriaus pavaduotojo ugdymui ar kito Vykdyto grupės nario veiksmai, kai smurto ir patyčių forma nukreipta moksleivių prieš moksleivius, Centro darbuotojų prieš moksleivius, moksleivių prieš Centro darbuotojus, moksleivių tėvų (globėjų, rūpintojų) prieš moksleivius:
 - 15.1. priima pranešimą apie patyčias (priedas Nr. 1);
 - 15.2. prireikus, inicijuoja Vykdyto grupės pasitarimą;
 - 15.3. prireikus, suderina Vykdyto grupės veiksmų planą;
 - 15.4. registruoja atvejį Vykdyto grupės atvejų registracijos žurnale (priedas Nr. 2);
 - 15.5. prireikus inicijuoja Vaiko gerovės komisijos posėdį arba informuoja Centro direktorių;
 - 15.6. su sudarytu Vykdyto grupės veiksmų planu supažindina smurto ir patyčių dalyvius ir nepilnamečių moksleivių tėvus (globėjus, rūpintojus);
 - 15.7. skriaudėją ir jo tėvus (globėjus, rūpintojus) supažindina su veiksmų plano nevykdymo pasekmėmis.

16. Centro vadovo veiksmai:

16.1. Kai smurtauja ar smurtą patiria moksleivis:

16.1.1. gavęs iš Vykdyto grupės informaciją apie smurto atvejį, nedelsdamas, bet ne vėliau kaip kitą darbo dieną, praneša vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugą užtikrinančiai valstybės ir savivaldybės institucijai pagal kompetenciją;

16.1.2. imasi priemonių, kad jo vadovaujamos įstaigos moksleiviai, jų tėvai (globėjai, rūpintojai) turėtų galimybę neatlygintinai gauti psichologinę pagalbą;

16.1.3. imasi priemonių, kad smurtavęs (smurtavę) ir smurtą patyręs (patyrę) nepilnametis (nepilnamečiai) asmuo (asmenys) kartu su jį (juos) lydinčiais tėvais (globėjais, rūpintojais) neatlygintinai nedelsdamas (nedelsdami), bet ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo pranešimo apie smurto faktą momento gautų psichologinę pagalbą (psichologinės pagalbos trukmę nustato psichologas, įvertinęs kiekvieno smurto epizodo aplinkybių visumą ir atsižvelgdamas į švietimo ir mokslo ministro nustatytą psichologinės pagalbos teikimo tvarką).

16.2. Kai smurtauja ar smurtą patiria Centro darbuotojai, apie įvykusį smurto faktą nedelsdamas, bet ne vėliau kaip kitą darbo dieną, praneša savivaldybėje veikiančiai pedagoginei psichologinei ir rekomenduoja smurtavusiam ar smurtą patyrusiam darbuotojui kreiptis psichologinės pagalbos (mokytojams, Centro darbuotojams psichologinė pagalba neatlygintinai pradedama teikti nedelsiant, bet ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo pranešimo apie smurto faktą momento atvykus į atitinkamą pedagoginę psichologinę tarnybą arba atvykus pas atitinkamą psichologinės pagalbos teikėją, su kuriuo yra sudaryta sutartis dėl psichologinės pagalbos teikimo).

17. Kai pastebima, kad vaikas (nepilnametis moksleivis) galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje:

17.1. Centro bendruomenės narys, įtariantis, kad vaikas galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, nedelsdamas praneša apie tai Centro vadovui arba jo įgaliotam asmeniui, raštu fiksuoja požymius ir visas aplinkybes, kurios sukėlė įtarimą dėl smurto ir pateikia tai kartu su pranešimu, nesant galimybei pranešti Centro vadovui ar jo įgaliotam asmeniui, Centro darbuotojas, įtariantis, kad vaikas galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, nedelsdamas praneša Centro vadovui arba jo įgaliotam asmeniui;

17.2. Centro vadovas ar jo įgaliotas asmuo, gavęs pranešimą apie vaiką, galimai patyrusį smurtą artimoje aplinkoje, nedelsdamas praneša apie tai savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriui arba policijai 112;

17.3. Centro vadovas, jo įgaliotas asmuo ir / ar darbuotojas, įtariantis, kad vaikas galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, tačiau dar negalintis užtikrintai to teigti, gali konsultuotis su Vykdyto grupės nariu, koordinuojančiu smurto prevencijos veiklos sritį, nesant galimybių Centre, konsultuojasi su savivaldybės švietimo pagalbos ar pedagoginės psichologinės tarnybos specialistais. Centro vadovas, jo įgaliotas asmuo ir / ar darbuotojas (asmuo, kuriam vaikas atsiskleidė patiriantis smurtą, arba turintis gerą emocinį ryšį su vaiku, arba pastebėjęs smurto artimoje aplinkoje požymius), gali inicijuoti pokalbį su vaiku, galimai patyrusiu smurtą artimoje aplinkoje (priedas Nr. 3: pokalbio su vaiku, galimai patyrusiu smurtą artimoje aplinkoje, ypatumai);

17.4. Centro vadovas ar jo įgaliotas asmuo, pranešęs apie vaiko, galimai patyrusį smurtą artimoje aplinkoje, atvejį savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriui ir / ar policijai, informuoja Vykdyto grupę dėl pagalbos vaikui organizavimo ir / ar teikimo; toliau Centre veikiama vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. rugpjūčio 3 d. įsakymu Nr. V-635 „Dėl rekomendacijų mokykloms dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmų, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje“

18. Kai smurtu prieš vaiką (nepilnametį moksleivį) kaltinamas Centro vadovas / vadovo pavaduotojas:

18.1. apie situaciją nedelsiant pranešama vadovo pavaduotojui / vadovui,

- 18.2. vadovo pavaduotojas / vadovas nedelsiant informuoja savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyrių, policiją (112) bei steigėją ir laikosi suteiktų instrukcijų,
- 18.3. vadovo pavaduotojas / vadovas fiksuoja smurto požymius ir saugo šią informaciją, prireikus pasidalina ja su vaiko teises atstovaujančiomis institucijomis bei steigėju,
- 18.4. jei savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyrius / policija leidžia ir yra liudininkų, vadovo pavaduotojas / vadovas paprašo jų taip pat išsamiai apibūdinti įvykį.

IV. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

18. Visi dokumentai, ir duomenys, susiję su vaiko / moksleiviu ir / ar jo asmeniniu gyvenimu yra konfidencialūs ir naudojami tik tiek, kiek tai būtina atsakingiems fiziniams ar juridiniams asmenims atlikti pavestas funkcijas ir užtikrinti vaiko / moksleivio teises ir teisėtus interesus.
-